

Darpariaeth gwerslyfrau ac adnoddau dysgu

Ebrill 2018

UCAC | yr undeb sy'n diogelu athrawon a darlithwyr Cymru

Darpariaeth gwerslyfrau ac adnoddau dysgu

Croesawa UCAC y cyfle hwn i ymateb i ymgynghoriad Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg ar Ddarpariaeth gwerslyfrau ac adnoddau dysgu.

Mae UCAC yn undeb sy'n cynrychioli athrawon, arweinwyr ysgol a darlithwyr ym mhob sector addysg ledled Cymru.

1. A oes prinder gwerslyfrau neu adnoddau dysgu cyfrwng Cymraeg, neu gyfrwng Saesneg, i ddisgyblion yng Nghymru sy'n dilyn TGAU a Safon Uwch?

- 1.1. Mae prinder gwerslyfrau ac adnoddau dysgu cyfrwng Cymraeg wedi bod yn broblem barhaol ar bob lefel o system addysg Cymru. Mae'r mater wedi cael ei godi gan athrawon, ysgolion, mudiadau ac undebau drosodd a throsodd dros y blynyddoedd, ac mae gennym gopïau o ohebiaeth yn mynd nôl rhai blynyddoedd i dystio i hynny.
- 1.2. Er bod gwelliannau mewn rhai meysydd ac agweddau, nid ydym wedi gweld newidiadau systemig sy'n mynd i'r afael â'r broblem mewn modd cyffredinol ac yn cynnig datrysiadau tymor hir.
- 1.3. Mae'r mater wedi cael sylw ar y lefelau uchaf yn sgil yr Uwch-gynhadledd a gynhaliwyd ym mis Ebrill 2017, ar gais Ysgrifennydd y Cabinet dros Addysg. Roedd hyn yn gam pwysig o ran dod â'r rhanddeiliaid perthnasol at ei gilydd i gydnabod y problemau hirdymor, i ddadansoddi'r rhwystrau a cheisio cael hyd i atebion i'w goresgyn.
- 1.4. Yn sgil yr Uwch-gynhadledd, teimlwn fod ymdrechion gwirioneddol yn cael eu gwneud, gan CBAC yn arbennig, i fod yn ddyfeisgar ynghylch ffyrdd o geisio lleihau'r amserlen ar gyfer cyfieithu adnoddau o'r farchnad fasnachol yn Lloegr. Yn ogystal, mae CBAC yn cynhyrchu lluo o adnoddau electronig eu hunain o safon uchel iawn, wedi'u teilwra i'r cymwysterau maen nhw'n eu cynnig. Ond ni olyga hynny fod y broblem wedi'i datrys yn llwyr.

2. A oes prinder neu broblemau gydag unrhyw bynciau penodol?

- 2.1. Atodwn briff a baratowyd gan UCAC ym mis Gorffennaf llynedd yn rhoi enghreifftiau o'r diffyg adnoddau ar y pryd, a hynny mewn perthynas â dyddiad cychwyn dysgu'r manylebau newydd. Mi fydd yn rhoi syniad i'r pwyllgor o ystod y diffygion o ran niferoedd pynciau dan sylw, yn ogystal â hyd yr oedi – sylweddol iawn mewn rhai achosion, ble fyddai disgyblion wedi gorffen eu cyrsiau cyn i werslyfrau fod ar gael.
- 2.2. Bu'r cyfnod diweddar yn un arbennig o argyfyngus o safbwynt prinder adnoddau mewn perthynas â chymwysterau TGAU a Safon Uwch, a hynny yn sgil y rhaglen ddiwygio cymwysterau hynod uchelgeisiol. Mae 'na gydnabyddiaeth gyffredinol i amserlen ddiwygio cymwysterau Lloegr wthio llaw Llywodraeth Cymru o ran ei hamserlen diwygio hithau, a bu'r terfynau amser yn llawer rhy dynn – o ran y manylebau eu hunain a'r proses rheoleiddio sydd ynghlwm â nhw, o ran yr amser sydd ar gael i athrawon baratoi i ddysgu'r manylebau newydd, ac yn amlwg iawn o ran y gallu i ddatblygu (a chyfieithu) adnoddau i gydfynd â nhw.

3. A ydych yn credu bod yr anawsterau a nodir wedi cael effaith ar ganlyniadau disgyblion neu y byddant yn cael effaith arnynt?

- 3.1. Ni fyddai hynny'n rhwydd i'w brofi. Ond gellid gofyn i CBAC a neu Gymwysterau Cymru wneud ymchwil i'r mater. Mae athrawon yn ymdrechu'n galed iawn i sicrhau nad yw'r disgyblion yn wynebu anfantais o gymharu â'u cyfoedion yn y sector cyfrwng Saesneg.
- 3.2. Yr hyn sy'n rhwyddach i'w weld yw'r pwysau ychwanegol gall y sefyllfa hon roi ar ddisgyblion gan eu bod yn gorfod ymdopi â deunyddiau llai 'proffesiynol' a chaboledig – neu eu bod yn defnyddio deunyddiau Saesneg er mwyn astudio tuag at gymhwyster Cymraeg.
- 3.3. Gall roi neges i ddisgyblion bod eu hastudiaethau'n is-raddol mewn rhyw ffordd am eu bod drwy gyfrwng y Gymraeg, ac nad ydynt yn cael yr un ystyriaeth a chwarae teg. Ar lefel is-ymwybodol,

gall hyn fod yn niweidiol iawn i ganfyddiadau ynghylch addysg cyfrwng Cymraeg, ac i ganfyddiadau ynghylch y Gymraeg a'i statws yn fwy cyffredinol.

- 3.4. O safbwynt athrawon, yr hyn sy'n gwbl amlwg i ni fel undeb yw bod y sefyllfa'n rhoi pwysau ychwanegol sylweddol iawn ar athrawon sy'n dysgu drwy gyfrwng y Gymraeg (oriau hirfaith o gyfieithu a/neu addasu adnoddau) – a hynny ar ben llwyth gwaith sydd eisoes yn annerbyniol o feichus. Yn Adroddiad Llwyth Gwaith UCAC yn Ionawr 2015, nodwyd bod 91% o'r athrawon yn adnabod paratoi gwersi ac adnoddau fel un o'r tri pheth oedd yn creu'r llwyth gwaith mwyaf. Roedd dros 70% o'r ymatebwyr yn nodi cyfieithu fel gwaith ychwanegol; nid yw athrawon yn gyfieithwyr proffesiynol, nid ydynt wedi eu hyfforddi i gyfieithu ac nid yw cyfieithu yn ddefnydd effeithiol o amser athro.
 - 3.5. Mae athrawon yn ogystal â disgyblion yn teimlo'u bod nhw'n cael eu trin yn israddol a bod diffyg parch iddyn nhw fel athrawon sydd wedi dewis dysgu yn y sector cyfrwng Cymraeg. Mi allai hyn gael effaith ar recriwtio a chadw o fewn y sector, a hynny ar adeg pan mae wir angen cynyddu'r cyflenwad o athrawon â sgiliau Cymraeg i weithio tuag at filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050, a'r camau a nodwyd yn 'Y Gymraeg mewn Addysg: Cynllun Gweithredu 2017-2021'.
 - 3.6. Mewn rhai achosion, mae ysgolion wedi gorfod buddsoddi mewn adnoddau cyfrwng Saesneg am mai dyna oedd yr unig beth oedd ar gael, ac wedyn yn gorfod ceisio dod o hyd i'r arian i brynu'r gwerslyfrau Cymraeg pan maen nhw'n dod i'r wasg llawer yn hwyrach. Ni all ysgolion fforddio'r math hyn o wariant gwastraffus.
- 4. Eich hyder o ran yr adnoddau a'r gwerslyfrau fydd ar gael yn y dyfodol, o ystyried natur gynyddol unigryw cwricwlwm Cymru**
- 4.1. Mawr obeithiwn bod y gwersi wedi'u nodi a'u dysgu. Erbyn hyn mae gennym reoleiddiwr tu allan i Lywodraeth Cymru, ac mae hynny i'w groesawu'n fawr iawn. Hyderwn y bydd Cymwysterau Cymru yn gweithredu'n gadarn yn y dyfodol, ac yn sicrhau bod amserlen realistig ar gyfer unrhyw ddiwygiadau pellach â ddaw.
 - 4.2. Safbwynt hollol gadarn UCAC yw bod angen i athrawon dderbyn manyleb derfynol flwyddyn gyfan cyn gorfod dechrau'i dysgu, er mwyn rhoi amser digonol i baratoi. Mi ddylai'r adnoddau fod ar gael yn y ddwy iaith ar yr un pryd a chyhoeddi'r fanyleb er mwyn caniatáu i athrawon sy'n gweithio drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg gael yr un amser ac amodau ar gyfer paratoi i'w dysgu.
 - 4.3. Er mai adnoddau mewn perthynas â chymwysterau mae'r Pwyllgor yn ymchwilio iddo ar hyn o bryd, mae'n werth nodi'r newidiadau pellgyrhaeddol sy'n dod i'r cwricwlwm cyfan dros y blynyddoedd nesaf, a'r angen tebygol am adnoddau newydd i gyd-fynd ag e. Bydd angen sicrhau bod tegwch o ran argaeledd adnoddau yn y ddwy iaith. Yn ogystal, wrth i'r cwricwlwm newydd fwydo drwyddo i Gyfnod Allweddol 4, mae'n debygol iawn y bydd sgil-ffeithiau ar gymwysterau - er nad yw union natur y sgil-ffeithiau hynny'n glir eto - ac felly gellid rhagweld rhagor o ddiwygio mewn perthynas â chymwysterau. Mi fydd y datblygiadau hyn yn brawf ar ddifrifoldeb yr holl gyrff perthnasol i gynllunio'n ofalus ac yn realistig i sicrhau darpariaeth deg a chyson yn y ddwy iaith.
 - 4.4. Gan fod y cwricwlwm a chymwysterau fel ei gilydd yng Nghymru a Lloegr yn mynd ar hyd llwybrau cynyddol wahanol, mae'n bosib iawn y byddwn yn gweld llai o ddibyniaeth ar gyhoeddwr masnachol yn Lloegr. Mae cyfieithu eu gwerslyfrau nhw eisoes wedi dod yn ddibynnol iawn ar gymhellion gan Lywodraeth Cymru a CBAC, ac o'u safbwynt nhw bydd y farchnad Gymreig/Gymraeg yn lleihau i'r pwynt ble na fydd o ddiddordeb mwyach, hyd yn oed gyda chymhellion.
 - 4.5. Mae cyfle felly i edrych yn gynyddol ar ddarpariaeth wreiddiol (yn hytrach na chyfieithiadau o Loegr), a hynny yng Nghymru gan gyhoeddwyr Gymreig. Mae potensial mawr am welliannau drwy wneud hynny, ond byddai angen cynllunio'n ofalus ac yn strategol, dros gyfnod, a sicrhau bod digon o gapasiti o fewn y diwydiant yng Nghymru. Mi fyddai'n braf gweld buddsoddiad Llywodraeth Cymru'n cefnogi busnesau a diwydiant yng Nghymru.

5. Rôl CBAC a Chymwysterau Cymru wrth sicrhau darpariaeth ddigonol o adnoddau

- 5.1. Fel y gwelwn ni'r sefyllfa, rôl Cymwysterau Cymru yw gosod a rhoi sêl bendith ar amserlenni mewn perthynas â chymwysterau, a sicrhau bod meini prawf yn cael eu gwireddu. Nid eu rôl nhw yw darparu adnoddau'n uniongyrchol.
- 5.2. Mae gan CBAC rôl llawer fwy gweithredol o ran darparu adnoddau eu hunain, ac o ran comisiynu ac annog darpariaeth gan eraill, yn ogystal â 'chymradwyo' ('endorse') adnoddau allanol h.y. sicrhau, mewn gwahanol ffyrdd, bod darpariaeth ddigonol o adnoddau ar gael yn y ddwy iaith i gefnogi'r cymwysterau maen nhw'n eu cynnig.
- 5.3. Awgrymw'n fod angen ystyried rôl Llywodraeth Cymru a'r consortia rhanbarthol fel rhanddeiliaid pwysig mewn perthynas â hyn oll yn ogystal, yn arbennig felly'r trefniadau ariannu a grantiau, a'r broses blaenoriaethu.

6. Unrhyw syniadau neu sylwadau eraill ar ddarparu adnoddau dysgu yng Nghymru

- 6.1. Mae angen **gwella sianeli cyfathrebu** er mwyn sicrhau bod athrawon yn ymwybodol o'r adnoddau sydd ar gael iddyn nhw mewn pynciau penodol, a hynny o wahanol ffynonellau. Mae gwendid wedi bod yn hyn o beth.
- 6.2. Byddai'n fuddiol gallu **gwella dulliau ar gyfer rhannu adnoddau** sydd wedi cael eu datblygu gan athrawon ac ysgolion unigol. Rydym wedi gweld enghreifftiau niferus o athrawon ledled Cymru'n cyfieithu ac yn addasu'r un un adnoddau.
- 6.3. Yr hyn sy'n hollol greiddiol a sylfaenol yw'r angen i sicrhau tegwch i ddisgyblion ac athrawon p'un a ydynt yn y sector cyfrwng Saesneg neu Gymraeg. Mae'r anhegwch fel petai wedi'i wreiddio'n ddwfn yn system, ac mewn gwlad sy'n ymfalchïo yn ei hymrwymiad at gydraddoldeb, mae'n bryd i hynny newid.

UCAC
Undeb
Cenedlaethol
Athrawon
Cymru

Prif Swyddfa **UCAC**, Ffordd Penglais, Aberystwyth, Ceredigion SY23 2EU

ffôn: 01970 639950 | ffacs: 01970 626765 | ucac@ucac.cymru

 facebook.com/AthrawonCymru twitter.com/AthrawonCymru